

Odhalujeme tajemství pravé lásky

Jaroslav Čech

Jaroslav Čech

**ODHALUJEME TAJEMSTVÍ
PRAVÉ LÁSKY**

**aneb obličejová podoba partnerů – je to úplně
jinak (a ještě něco navíc)**

Vážení čtenáři,

knížka, kterou se právě chystáte číst, je v podstatě druhým, výrazně změněným a více než desetiletým následným vývojem událostí doplněným vydáním titulu z roku 2002, s prakticky shodným názvem. Zabývá se souvislostmi obličejové podoby partnerů s citovými prožitky opravdové lásky. Během čtrnácti let, která od prvního vydání uplynula, si už této podoby všimli další psychologové, lékaři i jiní bystří lidé a uvědomili si, že s našimi vztahy nějak souviset musí. Věnovali jí řadu pojednání, včetně diplomových prací (i v naší republice), v jednom se ale stále všichni shodují: předpokládají nějaké společné duševní či tělesné vlastnosti, které může podoba obličejů indikovat a které jsou důvodem našich sympatií k takovému partnerovi. A v tom se mýlí, což je ale na druhé straně dobře, protože, jak praví podtitulek názvu, je to úplně jinak a „Nejvyšší“ nám tím už více než 50 let dává šanci být prvními na světě, kdo ostatním řekne, jak. Ta šance ale nebude trvat věčně a ani já sám pro svůj věk už úkol do „vítězného konce“ nedotáhnu. Proto je knížka určena hlavně středo a vysokoškolským studentům, z nichž nejspíš mohou vzejít moji následovníci, a z tohoto důvodu taky vychází elektronicky. Jinak si ji samozřejmě může přečíst každý zdravě zvědavý jedinec jakéhokoli věku, pohlaví, vzdělání i postavení, ovšem schopný a ochotný zaměstnat šedou kůru mozkovou činností, pro niž se vyvinula.

Ústřednímu tématu jsem navíc „předřadil“ dvě odbočující kapitoly, které vedle toho, že jistě taky nebudou nudit, poslouží

k uvědomění si současné role médií prostřednictvím „stádní konformity“ a psychiky davu utvářet a ovlivňovat naše vnímání světa a názory na něj, což budeme potřebovat dále. Též skrytě doufám, že přispějí ke zlákáni části mužské poloviny populace. Knihy čistě o lásce jinak čtou většinou dámy a ty v nich spíš čekají nějakou „srdeční“ romantiku než úvahy, jak je to s ní ve skutečnosti. Takže, máte-li chuť dozvědět se zajímavé věci bez bloudění terminologickými soustavami se spoustou cizích slov, jak o samotné lásce, tak i tématech prvních dvou „vedlejších“ kapitol, dopřejte si klid, udělejte si pohodlí a s chutí do čtení.

KAPITOLA 1.: PÁR ODSTAVCŮ O MIMOZEMŠTANECH A VESMÍRU

Prvá věc, kterou bychom si přede všemi úvahami o vesmíru a případných návštěvách mimozemšťanů měli ujasnit, jsou vzdálenosti, panující zde v porovnání s běžnými pozemskými měřítky. To se nám ještě snadno podaří ve Sluneční soustavě. Začneme Zemí a Měsícem, kde navíc bez problému vystačíme s kilometry. V měřítku jedna ku deseti milionům má Země průměr metr a čtvrt, takový pořádně velký glóbus s možností zakreslit na něj docela podrobné mapy. Měsíc o průměru 35 cm je od ní necelých 40 m daleko. Stanice ISS, obíhající asi ve 400 kilometrech, je cca 4 cm nad tímto „maxi“ glóbusem a družice, zajišťující nám satelitní příjem televize a rozhlasu i celou řadu dalších telekomunikačních služeb, pak 3 m 60 cm od něho.

Pokračujme planetární soustavou. Samo Slunce má v měřítku 1 : 10 000 000 průměr 140 metrů a Země je od něho 15 kilometrů, nehledě na vzdálenější objekty. To už moc názornou představu neposkytuje, proto přidejme měřítku tisícinásobek, jedna ku deseti miliardám. Slunce bude čtrnácticentimetrovým dětským míčem, Země špendlíkovou hlavičkou, obíhající 15 m od něj. Vzdálenost stanice ISS od Země rozeznáme jen silným mikroskopem a naše nejvzdálenější vesmírná mise, na Měsíc, bude „štrekou“ dlouhou 4 centimetry tam a 4 nazpět. Neptun, nejvzdálenější planeta, obíhá asi v půl kilometru a komety v tzv.

„Oortově oblaku“ jsou v tomto měřítku stovky kilometrů daleko. A hvězdy: nejbližší z nich, trojsystém Alfy Centauri, svítící od nás 40 000 miliard km, vyjde někam do Turecka...

Je jasné, že kilometr se kurčování vzdáleností v hvězdném vesmíru hodí asi tak dobře jako nanometr k vyjadřování délek zaoceánských leteckých tras. Proto astronomové užívají jiných, odpovídajících jednotek. Nejkratší z nich se přímo nazývá „astronomická jednotka“ (aj, AU). Je to střední vzdálenost Země od Slunce, 149,5 milionu km, a hodí se pro měření v naší Sluneční soustavě, ve které nejvzdálenější objekty, komety v „Oortu“, jsou zřejmě desítky tisíc AU daleko. Pro hvězdy je ale i tato jednotka krátká. Tam se užívá světelný rok a parsek (parsec). Světelný rok (sr) je vzdálenost, kterou urazí světlo za jeden pozemský rok. Jelikož by svou rychlostí oběhlo Zemi během jediné sekundy sedm a půlkrát dokola, je zřejmé, že sr představuje pořádný kus cesty. Číselně 9 460 miliard km. V profesionální astronomii se užívá ještě delší jednotky, parseku (pc). Je to vzdálenost, ze které se jeví poloměr zemské dráhy (AU, 149,5 milionu km) pod úhlem jedné obloukové vteřiny. V číslech to dělá asi tři a čtvrt světelného roku, tedy necelých 31000 miliard kilometrů. Po úvodní orientaci ve vesmírných vzdálenostech nyní přistupme k úvahám o mimozemšťanech.

Sama otázka existence původního života kdekoli mimo naši planetu je tak důležitá, že očekávaná odpověď na ni naprosto zásadně ovlivní chápání naší vlastní existence, možná že i tak, jak si to zatím vůbec nepřipouštíme. Ačkoliv nejsem přehnaný pesimista, myslím si, že na ni ještě „nějakou chvíli“ čekat budeme (a já se jí skoro jistě už nedožiju).

Vědci se stále převážně shodují v názoru, že život mimo Zemi existuje a bude s největší pravděpodobností obecně vázán na základní prvky vodík, uhlík, dusík a kyslík, jako u nás. Na rozdíl od

doby před několika desítkami let, kdy byla za jediné možné „generující prostředí“ považována kapalná voda a tudíž fyzikální podmínky (teplota, tlak), za nichž může existovat, ale dnes po objevech meziplanetárních sond i poznání pozemských organismů „extrémofilů“ čím dál víc vědců přestává považovat za bláznivý kolegy, kteří připouštějí jako médium pro vznik chemických procesů splňujících definici života i metan (a tím pádem taky podmínky, umožňující jeho kapalný stav).

Další zásadní otázkou je, zdali musí být kódování a přenos informací pro stavbu těl potomstva zajištěn jen fosfátovou deoxyribózou s nukleovými bázemi adenin, thymin, guanin cytosin ve „dvojšroubovici“ DNA, nebo jsou i jiné možnosti. A když ano, mohou-li být mechanismy dědičnosti pracující na jiném principu (případně nám dnes neznámá modifikace DNA) schopné třeba „samoopravy“ poškození způsobeného vysoce energetickým zářením. Protože tento dědičný přenos informací považujeme za jednu z hlavních, ne-li přímo základní vlastnost života, umožnilo by to jeho existenci i tam, kde to dnes kvůli vysoké radiaci vylučujeme.

Že se na takové názory vycházející z dobově konformních úvah nelze spoléhat, je nasnadě. Uvedu malý příklad, jak této konformitě podléhají nejen humanitní, ale i jinak „racionální“ přírodovědci: Dokud jsme neobdrželi údaje ze sond Voyager, Galileo a Cassini – Huygens, byly ve všech astronomických knížkách velké měsíce planet popisovány jako chladná pasivní tělesa podle vzoru Měsíce našeho. Důvodem měla být jejich velká vzdálenost od Slunce a tím pádem i malý příjem jeho záření. Pak ale sondy ukázaly, že fakticky co těleso, to jiný odlišný svět. Třeba takový Io, Jupiterovi nejbližší z jeho „velké čtyřky“. Nejen že není „studným kusem kamene“, ale je „překvapivě“ vulkanicky snad

nejaktivnějším tělesem Sluneční soustavy se stovkami mohutných činných sopek. Proč však překvapivě?

Ono se (právem) říká, že „po bitvě je každý generálem“, ale tady to tak jednoduše neplatí. Dlouho před sondami byla známa hmotnost Jupitera i jeho čtyř velkých blízkých měsíců. A taky bylo známo, že u nás způsobuje při mnohem menší Zemi a jediném vůči ní relativně vzdáleném Měsíci změna přitažlivosti značné slapové síly. Kdyby někdo zadal příslušné údaje i do počítače tehdejší úrovně, rozhodně by z něj „nevypadl“ model Ia jako kusu studeného kamene. „Překvapivě“ to ale asi nikoho nenapadlo. Vlastně by ani toho počítače nebylo třeba. Stačilo se jen trochu zamyslet a vědci se pak nemuseli plácet dlaní do čela s poznámkou: a sakra, to nás mohlo napadnout. Nebo, co by bylo ještě horší a zdaleka ne nepravděpodobné, se někdo zamyslel a napadlo ho to, leč byl konformisty „převálcován“? Jak by to tedy reálně mohlo s mimozemšťany vypadat?

Donedávna vědci odhadovali, že by se vyspělá civilizace, schopná cesty k nám, mohla nacházet na planetě některé z hvězd v okruhu jednoho kiloparseku. S postupným poznáváním minulosti naší planety se existence lidstva jeví jako soubor více náhod než jsme dříve mysleli, zůstaňme ale při tomto odhadu. O pár odstavců zpět jsme si při výkladu vesmírných jednotek vzdáleností a jejich zmenšeného znázornění řekli, že v měřítku jedna ku deseti miliardám je cesta ze Země na Měsíc dlouhá 4 cm a k nejbližší hvězdě je to 4000 km. To je ale jen něco přes 1 parsek. Kdyby se domnělá civilizace nacházela někde kolem 1000 pc, tak, byť je to vůči celé galaxii s průměrem přes 30 kpc „za rohem“, byla by v tomto měřítku asi 4 miliony kilometrů daleko. Abychom i toto porovnání dostali na Zemi, zvolme stokrát větší měřítko, jedna ku bilionu, neboli tisíci miliardám. Pak tu čárečku, dlouhou 0,4 mm, která představuje cestu ze Země na Měsíc, při dobrém zraku ještě

rozeznáme pouhým okem, ale astronauté z 1 kpc vzdálené planety by museli urazit cestu rovnou délce zemského rovníku....

Odtud plyne několik zásadních skutečností, posouvajících „ufony“ z prostého fantazírování do střízlivé reality. V první řadě je jasné, že by se taková mezihvězdná výprava musela díť rychlostí blízkou rychlosti světla. Tu nelze dosáhnout žádnou chemickou reakcí. O skutečné technice takového cestování zatím víme asi tolik jako floridská žížala o motorech Saturnu 5, vynášejících Apolla k Měsíci, jejichž hřmot ji vyrušil a vylezla se polekaně podívat, co se děje. Civilizace, které ji ovládají, musejí být na pro nás zatím nepředstavitelném stupni vývoje se znalostmi přírodních fyzikálních zákonitostí, včetně využívání prostoročasových transformací, o nichž se nám dnes ani nesní. Úvahy, že by jejich „kosmická loď“ havarovala jako raketoplán Columbia při návratu, jsou ještě naivnější než představy letu kosmonautů na Měsíc v projektilu obrovského děla.

Totéž platí o „rozjezdových drahách“ a jiných „indiciích“, svědčících o jejich současné nebo minulé přítomnosti na Zemi, i o šifrovaných „zprávách“, kterými se nás snaží varovat před nebezpečím, o němž vědí a my ne. Kdyby tady byli a takové nebezpečí nám hrozilo, ochrání nás a nebudou vymýšlet nějaké šifrované varování, stejně jako my se nebudeme snažit varovat žížalu před sezobnutím kosem, ale chceme-li ji zachránit, kosa odeženeme a žížalu zaryjeme. (Leda, že by s námi „laškovali“ a pobaveně sledovali naše reakce.) Všechno je dílem fantazie, utvářené naší současnou technikou letů do vesmíru. Pokud by k nám extrasolární cestovatelé skutečně zavítali a udělali nějakou fatální chybu, šlo by s největší pravděpodobností o poslední okamžiky nejen Země, ale možná i celé Sluneční soustavy.

Dokonce, kdyby se některé civilizace až k potřebně vyspělé technice dopracovaly, je docela možné, že už ovládají určitou část

vesmíru tak, aby její vývoj probíhal podle nich, neboli moc života by byla nadřazena neživé fyzice. V opačném extrému je ve vesmíru sice nesčetně inteligentních civilizací, ale všechny zaniknou dříve než kodpovídajícím technologiím dospějí, a proto žádné mezihvězdné cestování (a tím spíš nadvláda života nad neživou fyzikou) neexistuje. Že jsme v celém obrovském vesmíru sami, už dnes většina vědců vylučuje.

Na druhé straně ovšem, kdyby se nad veškerou pochybnost podařilo dokázat, že indicie uváděné záhadology s návštěvami mimozemšťanů souvisejí (byť mě vůbec nenapadá jak), plynula by z toho dnes nepředstavitelná skutečnost, že máme nebo jsme ještě celkem nedávno měli ve Sluneční soustavě další civilizaci s námi srovnatelné, či spíš ještě vyšší úrovně.

U extrasolárních výprav hraje významnou roli i tzv. „faktor načasování“. I kdyby astronauté zvládli fyziologické cestování v čase, bude jim z pohledu našeho časoprostoru cesta trvat asi tak dlouho jako světlu, z 1 kpc vzdálené planetární soustavy tedy něco přes 3260 roků. Ze vzdálenějších končin samozřejmě úměrně déle. Pravděpodobnost, že se trefí zrovna do naší doby, je minimální (pokud nás ovšem nemají trvale „pod kontrolou“).

Představa, že bychom takovým bytostem mohli současnými prostředky zabránit v jejich záměrech, včetně utajení že tu jsou, nebo je dokonce donutit udělat něco jiného podle naší vůle, je čistou fantazií. V této souvislosti se podivuji údajnému výroku Steva Hawkinga, aby se lidstvo případnému kontaktu s takovou civilizací v zájmu své bezpečnosti spíš vyhýbalo než se o něj snažilo. Takové varování by mělo smysl před bytostmi z naší Sluneční soustavy, které se ale nečekají. U mezihvězdných musí být vědci jeho formátu jasné, že by to z naší strany bylo jen pštrosím zavrtáním hlavy do písku. Proto si myslím, že spíš než o Stevův názor jde o další z mediálních aktivit, spojenou případně

s jeho dcerou Lucy a těžící z jeho popularity. A když už jsem zmínil Stephena Hawkinga, tak ještě závěrem této astronomické kapitoly pár odstavců o tématicce s ním nejčastěji spojované, singularitě a „vzniku“ vesmíru „velkým třeskem“.

Dnes vedle sebe existují dvě věci: Moderní teorie vývoje vesmíru, respektující skutečné fyzikální poznatky o konečné maximální rychlosti, jíž je rychlost světla, přesněji jakýchkoli elektromagnetických vln ve vzhledu prázdnu, odtud plynoucí transformace prostoru a času vzhledem ke vzájemnému pohybu soustav (tzv. „speciální“ teorie relativity), a ovlivňování světla gravitací a z toho plynoucí zakřivení časoprostoru, černé díry („obecná“ teorie relativity). K nim se přidávají poznatky ze světa elementárních částic a vědci se snaží pozorovaná fakta obecně podchytit matematickými vztahy.

Výsledkem je tzv. „standardní kosmologicko – částicový model“, podle něž vesmír není stacionární neměnné prostředí, existující v jednom univerzálním lineárním prostoru a čase „od minus nekonečna do plus nekonečna“, ale dynamicky se vyvíjející útvar makro a mikrosvěta za vzájemné součinnosti spousty faktorů, k nimž patří i „horizont dohlednosti“ do 13,7 miliard světelných let a tudíž i do minulosti 13,7 miliard roků časových. Tato dohlednost je přitom skutečná v tom smyslu, že kdyby se zjistilo, že je nějaký vesmírný objekt starší nebo dále (i když taky nevím jak), bylo by to totéž jako objevit něco s nadsvětelnou rychlostí, neboli bychom museli od základu celý tento model přepracovat. Má tedy charakter obdoby konstantní rychlosti světla ve vakuu, k níž nelze nic „přidávat“, a s níž je i svázána. (Mimochodem, představit si vzdálenost 13,7 miliard světelných let v nějakém názorném „pozemském“ měřítku, viz začátek kapitoly, takřka nejde.)

Cílem vědců je zkoordinovat veškerá dosud známá fakta do jednoho matematického modelu, nazývaného i „teorie všeho“. Že to není „žádná sranda“, je zřejmé z výčtu jevů a procesů vstupujících do zadání: kromě již naznačených jde o otázky hmoty a antihmoty, temné hmoty, temné energie, gravitačních, magnetických a atomárních sil, částicového spinu, „principu neurčitosti“, neexistence libovolně krátkého, plynulého úseku času, ale jeho běhu po kvantech, a tak dále a tak dále. Není proto divu, že si na řešení už přinejmenším století zatím jen „vylamují zuby“.

Druhou věcí je pak „vznik“ celého vesmíru „gigantickým výbuchem“, nazývaným „velký třesk“. Ten je se skutečnými otázkami nastíněnými v předešlých odstavcích ztotožňován do té míry, že když o něm někdo vznese i nesmělé pochyby, bude přirovnáván až ke středověkým inkvizitorům, pronásledujícím zastánce otáčení kulaté Země a jejího oběhu kolem Slunce. A přitom – bohužel – mají odpůrci „Big – Bangu“ stejných 50% pravdy jako jeho zastánci. Proč?

Výbuch je slovním termínem pro chemickou nebo jadernou reakci, kdy se ve velmi krátkém úseku existujícího času uvolní do existujícího prostoru značné množství energie. Singulární model popisuje vlastnosti samotného časoprostoru, jeho vztah k hmotě, záření, energii, na což není naše smyslové vnímání „stavěno“. Svět vnímáme zrakem prostřednictvím viditelného světla, tj. poměrně úzké části elektromagnetického vlnění dané délky vlny (kmitočtu), sluchem zase registrujeme mechanické vlny vzduchu či jiných plynů, kapalin nebo pevných látek, což se v našem těle vyvinulo na základě potřeby existovat v daném životním prostředí. Obdobně je tomu i s prostorem a časem.

To vede k představě, ne nepodobné dávnému považování Země za střed vesmíru, že střed singularity (výbuchu) je (byl)

někde tady u nás. Ve skutečnosti je ale stejný vůči časoprostoru libovolného místa ve vesmíru. Proto, jsou-li i jinde inteligentní bytosti, musí zjistit stejné hodnoty jako my, včetně dohlednosti a doby, která uplynula od „počátku“, samozřejmě redukované na jejich jednotky délky a času nebo na „univerzální“ jednotky, odvozené od fyzikálních veličin platných v celém vesmíru. Že je to absurdní a „stírající“ vymezení minulosti, současnosti a budoucnosti? Jistě. Stejně, jako jsou pro nás „absurdní“ samy časoprostorové transformace díky vzájemnému pohybu soustav a gravitaci. Ty však už nějaké praktické potvrzení našly. Kdyby na ně například nebrala ohled satelitní navigace a pracovala s jedním všude a za všech okolností platným časem, zavedla by nás záhy úplně do (jiných míst než si přejeme).

„Big Bang“ je ve skutečnosti spíš než fyzikální záležitostí „produktem“ jiných faktorů. Kromě zmíněného slučování poznatků moderní fyziky a astronomie s naším „občansky“ absolutním vnímáním času a prostoru snad ještě větší měrou masového vlivu sdělovacích prostředků a jejich „výbušné“ animace. Tady však chápu „daň nutnosti“, protože si nedovedu představit matematicky správný typ znázornění. Média mají taky podporu v naší oblibě „bouchání“. Přestože jsou výbuchy vesměs spojeny s velkými tragédiemi, boucháme rádi při veškerých slavnostních příležitostech. Na Vánoce, na Silvestra, při různých výročí významných událostí. Proto i tady, stejně jako jinde, generují sdělovací prostředky davovou psychikou a „stádní konformitou“ veřejné mínění a přičít se jim znamená riskovat, že „budu vypadat jako buran“. Nejhorší variantou pak je, pokud si majitel média, šéf nebo jiný redaktor určitý názor „oblíbí“ a oponentuře nedá prostor k vyjádření.

Na druhé straně ale dlužno dodat, že popírá-li někdo velký třesk coby blbost, není přitom obdařen aspoň minimem smyslu

pro abstraktní uvažování a vesmír si představuje po staru jako „lineárně“ nekonečný, stacionární, mýlí se stoprocentně. On je ale na tom vlastně úplně stejně i ten, kdo jej „uznává“ a dokáže se přitom zeptat: „co bylo před tím výbuchem?“ To jistě může občan „laik“, ne však fyzik. Věta „co bylo předtím než vznikl čas“ je ve skutečnosti lingvistickou hříčkou, okopírovanou z racionální otázky „která událost (v existujícím čase) nastala dříve (neboli předtím) než jiná.“ Sám čas nemůže vzniknout ani zaniknout, ale může mít některé v rámci našich životních zkušeností nepředstavitelné vlastnosti, tj. závislost na pohybu a gravitaci, včetně singularity, tedy jakési sbíhavosti k jednomu bodu (okamžiku), vázané ovšem na ostatní fyzikální vlastnosti makro a mikrosvěta. Pro stav „před singulárním bodem“ není seriózní model a atraktivní „hybridy“ matematické abstrakce se smyslovým vnímáním jsou pro neověřitelnost problematické.

Proto je i problematické říkat, že vesmír má počátek v čase. Žádný takový (nad)čas, nezávislý na všem ostatním, v němž by mohl „vzniknout“, totiž fyzika nezná. Dokonce si troufnu jít ještě dál (nevím, co na to řeknou kolegové, kteří se na rozdíl ode mě astrofyzikou zabývají profesně) a tvrdit, že tady jde o jakousi „pseudologickou smyčku“, či jak bych to nazval, kdy, z popudu Hubbleova objevu rudého posuvu galaxií (1929), při vědomí, že absolutní čas neexistuje (Einstein 1916), povstala teorie, že v nějakém takovém čase vesmír „vznikl“. Chceme-li přesto říct, že vesmír má počátek, musíme správně dodat, že v nesčetně mnoha rovnocenných časech, ale vždy před 13,7 mld. pozemských roků (nebo jejich ekvivalentem, strana 14 dole). Jakkoli to vypadá ještě absurdněji než odlišný chod hodin na satelitech, právě ony nás mohou přivést k záludné otázce: Před kterými 13,7 miliardami let tedy vlastně vesmír vznikl, našimi pozemskými nebo těmi družicovými? Podobný zádrhel nastane při snaze správně

odpovědět na další zdánlivě snadnou otázku: Jak dlouho po velkém třesku vznikla naše planeta?

Pro zpestření přidám anekdotu, která jen potvrzuje význam lingvistického aspektu: Udýchaný cestující doběhne v Táboře na nádraží, ale vidí už jen poslední vagon odjíždějícího vlaku. Ptá se výpravčího, který ještě stojí na peróně: prosím vás, kdy jede příští vlak do Budějovic? „O půl dvanácté“. A dřív už nic nejede? „Ne, my máme na dráze zásadu, že před příštím vlakem už žádný jiný nejedí.“

Takových zdánlivě správných lingvistických hříček, jejichž podstatou je chyba v chápání obsahu pojmu, mající svůj původ v přeskokování z „čistě logické“ abstrakce do „občanského“ vnímání, existuje celá řada a nemusí jít jen o vtipy. Ze studií se mi vybavuje příhoda, kdy jedna kolegyně u zkoušky perfektně odříkala důkaz nějaké věty, že určitá úloha nemá řešení, a pak se zeptala: ale, pane docente, co když časem někdo řešení přece jen najde? Pan docent to, možná i kvůli jejím tělesným přednostem a svému na habilitaci nízkému věku (31), pojal velkoryse, řekl jí – byť se i tehdy vysokoškolským studentům vykalo – tys nic neřekla, já jsem nic neslyšel, dej mně index. A napsal jí „výborně“. Přesto jsme pak na „cvičku“ diskutovali o možném vyvracení axiomů na základě nově objevených fakt, a jaké důsledky by to mělo pro důkazy na ně se odvolávajících vět. Mně ale víc imponovala jeho zásada, že příroda – dnes bychom řekli i Bůh, ale tenkrát u nás „nebyl v kurzu“ – „nemá ve zvyku“ škrábat se „takhle“ (což levou rukou vykroucenou přes hlavu za pravé ucho názorně předvedl), ale „tak“, a ukázal to normálně, viz příčinný směr vztahu obličejové podoby ke vzájemným sympatiím partnerů, 8. kapitola.

Na téma vesmíru by se dalo psát obsírněji a jistě i zajímavě, je ale přece jen vzdálené hlavnímu poslání knížky, takže se zatím spokojme s tím, co z něj považuji za užitečné pro úvahy v jejich

dalších kapitolách, a zbytek si nechme na jindy. Než se však pustíme do odhalování skutečné úlohy obličejové podoby při výběru partnera, odbočme ještě jednou, už k lidskému tělu, a věnujme několik odstavců další „diskutabilní záležitosti“, homeopatii.